

Назаренко Т. Г.

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України

ФІЛОСОФСЬКЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ГЕОГРАФІЇ

Загальновідомо, що питання компетентності належать до міждисциплінарних і розглядаються у філософії, соціології, акмеології, психології та педагогіці. Ключові чи базові компетентності фахівця в сучасному світі віддзеркалюють стандарти всіх рівнів та ступенів освіти, що розробляються спільно державними органами управління освіти й науковими установами.

З латини «компетентність» (*competens*) означає здатний, належний. Найчастіше компетентність досліджують як характеристику, що складається з комбінації знань, умінь та навичок.

Європейським Парламентом та Радою Європейського Союзу у 2006 році було відібрано вісім ключових компетентностей для навчання впродовж життя, «фундаментальних для кожної людини, необхідних для життєдіяльності в суспільстві, що базується на знаннях (*knowledge based society*)» [4]. В Концепції Нової української школи закладені десять ключових компетентностей [2].

Проблема формування ключових, загально предметних та предметних компетентностей учнів завжди була у центрі уваги українських науковців — Н. Бібік, М. Бурди, Н. Буринської, Л. Вішнікіної, Л. Величко, В. Корнеєва, Л. Круглик, О. Локшиної, О. Онопрієнко, О. Пометун, А. Сиротенка, О. Топузова, Б. Чернова та ін. Вченими визначено зміст основної дефініції «компетентність», здійснено порівняльну характеристику ключових компетентностей в європейських освітніх системах та розглянуто методичні аспекти формування в учнів предметних географічних компетентностей.

Слід зазначити, що у багатьох працях компетентність трактується як міждисциплінарне поняття й тому є об'єктом досліджень психологів, педагогів, соціологів, лінгвістів. Діяльність людини, у тому числі засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, що виконуються людиною.

Виконуючи ці дії, розмірковуючи над їх виконанням, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, людина тим самим розвиває у себе компетентність в тій чи іншій сфері життя. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціонування (тобто компетентною) є достатньо широкою, мова йде про так звані «ключові» чи життєві компетентності. Якщо ж компетентність розповсюджується на більш вузьку сферу, наприклад в рамках, певної наукової дисципліни в нашому випадку – географічною, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність.

Аналіз спостережень за навчальним процесом в школах м. Києва, засвідчив, що у процесі вивчення географії недостатньо часу відводиться на завдання, які спонукають учнів використовувати засвоєний теоретичний матеріал. Ці фактори спричиняють швидку втрату учнями інтересу до навчання, гальмують процес повноцінного та ефективного засвоєння знань [3, с. 253]. Для виправлення ситуації необхідним є посилення практичної спрямованості навчання географії; збільшення частки продуктивних і творчих форм роботи під час навчання за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності; вдосконалення системи контролю навчальних досягнень учнів з допомогою систематичного використання тестів (навчальних, для самоконтролю та контрольних); збільшення частки завдань для перевірки різноманітних видів діяльності, завдань, які перевіряють використання при поясненні навколишніх природних та політико-економічних явищ. Під час педагогічних розвідок нами розглядались особливості компетентісної орієнтації при вивченні географії. В результаті проведеного дослідження розкрито компоненти психодидактичного підґрунтя навчання географії з виокремленням психодидактичних засад цього навчання, й дидактичних принципів організації такого процесу. Апелюючи до вже існуючих диференційованих підходів нами викладено підходи до формування географічних компетентностей учнів і актуальні методи й методичні прийоми навчання географії [1, с. 15]. Розглянуто сучасні засоби навчання географії разом із географічними навчальними моделями. Висвітлено основні складники цифрової компетентності при формуванні предметної географічної. Систематизовано й розкрито різноманітні форми організації навчального процесу з географії з висвітленням організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з географії у різних режимах (традиційному, самостійної роботи й

інтерактивному) та розглядом традиційних й нетрадиційних видів уроку географії, практичної й домашньої роботи з географії та позакласного й профільного географічного навчання. Наведено підходи до проектування й реалізації системи контролю, у т. ч. тестового, знань і вмінь учнів з географії.

Отже, стратегічним напрямом активізації навчання є не збільшення обсягу інформації, що передається, а створення дидактичних і психологічних умов усвідомлення освітнього процесу, включення в нього учня на рівні не тільки інтелектуальної, а й особистісної і соціальної активності.

Література

1. Дидактика географії : монографія : В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2013. 570 с.
2. Концепція Нової української школи
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: монографія. Педагогічна думка. – 2013. – 318 с.
4. Communication from the Commission of 19 May 2010 to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A Digital Agenda for Europe. COM (2010) 245 final [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF.\].12](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF.].12)